

Etnikai származás és állampolgárság

A 2010-es választásokat követően az új parlament egyik első döntése volt az állampolgársági törvény módosítása. A módosított szabályozás értelmében „kedvezményesen honosítható az a nem magyar állampolgár, akinek felmenője magyar állampolgár volt vagy valószínűsíti magyarországi származását, és magyar nyelvtudását igazolja.”¹ A következőkben e szabályozásnak egy aspektusával, a nemzetfogalom használata szempontjából történő igazolhatóságával foglalkozom.

Mindenekelőtt érdemes leszögezni, hogy a hazai jogi dokumentumok elsődlegesen a politikai nemzet fogalmát használják, a kulturális nemzet csak kiegészítő jelleggel jelenik meg bennük. Ez abból adódik, hogy a kulturális nemzet koncepciója nem képes leírni a demokratikus közösségekbe tömörült összes egyént, mivel az nem terjed ki a nemzeti és etnikai kisebbségekre, valamint a bevándorolt és már állampolgárságot szerzett kisebbségek tagjaira sem. Ebből az a következtetés is levonható, hogy a kultúrnemzeti elv a nemzeti jogrendszerekben kiegészítő elemként jelenhet meg, például az államon belül élő nemzeti kisebbségek leírásánál, a határon túl élők támogatásánál, a politikai közösségbe történő felvételénél (azaz a kedvezményes honosítás kérdésénél) és más esetek szabályozásánál. Így lehet biztosítani azt, hogy a kisebbséghez tartozók számára is lehetséges legyen a jó élet, a boldogságra való törekvés, s komolyan lehessen venni azt, hogy az állam az ő szempontjaikat is egyaránt fontosnak tartja. A kulturális nemzet alapuló szabályozási módok igazolhatóságát nyilvánvalóan minden esetben külön kell vizsgálni.

Hozzátehetjük az előbbiekhöz, hogy e területen már megszületett az első, az említett alkotmányos szabályozásnak több ponton is ellentmondó jogszabály. Az I. világháborút lezáró trianoni békeszerződésre emlékezve ugyanis képviselőink 2010-ben törvényt hoztak a Nemzeti Összetartozás Napjáról és a magyar kulturális nemzet tagjai közötti kapcsolatról. E törvény a nemzet fogalmát az alkotmány szellemiségével és szóhasználatával ellentétesen nem a politikai, hanem kulturális értelemben használja. Ez a változás minden bizonnyal nem független attól, hogy a nemzet kulturális felfogása a politikai közbeszédben mind uralkodóbbá válik.

A téma kapcsán idézhető a még a 2004-es „kettős állampolgárságról” szóló népszavazással foglalkozó AB határozathoz fűzött egyik különvélemény következő megállapítása: „Az állampolgárság nemcsak alapjog, hanem a szuverenitás (terület, népesség, főhatalom) klasszikus alkotmányjogi intézménye, amely történetileg nem feltétlenül azonos az adott személy etnikai származásával. A népszavazás kezdeményezői szándékuk szerint nem az országhoz (az államhoz, államterülethez), hanem a nemzethez kívánják kötni az állampolgárság intézményét. Szándékuk nemességét nem vitatva ez az elképzelés komoly alkotmányjogi problémákat vet fel.”² (A véleményben használt nemzet kifejezés a kulturális nemzetre utal.)

Talán a különvélemény által jelzett problémát igyekezett kivédeni az állampolgársági törvény módosítása, melynek a már idézett szövege a következőt mondja ki – „kérelmére kedvezményesen honosítható az a nem magyar állampolgár, akinek felmenője magyar állampolgár volt vagy valószínűsíti magyarországi származását, és magyar nyelvtudását igazolja.” Ez tehát a honosítást elviekben a magyar nyelvet ismerő magyar állampolgárok leszármazottai vagy a magyarországi származású a magyar nyelvet ismerők részére tartja fent, azaz a kedvezményes honosítást nem szakítja el a politikai nemzetől. Így az idézett rendelkezés alapján az állampolgárságot egy Magyarországon született, magyarul beszélő kínai állampolgár is igényelheti, de egy magyar állampolgár leszármazottjaként kérhetné azt egy magyarul beszélő amerikai román nemzetiségű személy is. A vizsgált szempontból a szabályozás így igazolhatósági problémát nem vet fel.

Ezzel azonban ellentétesnek látszik, hogy a végrehajtás számára a kormány a jogszabályban szereplő vagyla-gos feltételeket a magyar származásra fordította le:

„Az állampolgársági kérelem mellett a kérelmezőnek be kell nyújtani a születési anyakönyvi kivonatot és a családi állapotát igazoló okiratokat (házassági anyakönyvi kivonat, válást igazoló dokumentum, stb.), valamint a magyar származást igazoló dokumentumokat (például a felmenők születési anyakönyvi kivonatai, de lehet plébános/i/lelképásztor igazolás vagy régi magyar okirat, például illetőségi bizonyítvány, iskolai bizonyítvány, katonakönyv, stb.). A magyar származás igazolásánál fontos, hogy a családi kapcsolat, azaz a leszármazás végig követhető legyen. Mellékelni kell még egy magyar nyelven, saját kézzel írt önéletrajtot és két darab igazolványképet (külföldön élőknek egyet).”³

Tegyük hozzá, súlyos jogállami diszfunkciókat jelez, amikor a jogszabályok alkalmazásának hatókörét nem maguk a törvények, hanem az attól függetlenedő politikai akarat jelöli ki. Itt ez történt, hiszen a magyar származás egyáltalán nem szerepel a jogszabályszövegben, a jogalkalmazást meghatározó kormányzati honlap viszont ehhez köti a kedvezményes honosítást. A származás igazolását ráadásul ahhoz sem kötik, hogy az illető magát magyar nemzetiségűnek vallja. A kulturális nemzetnek kizárólagosan a származás objektív kritériumán alapuló definíciója az emberi méltóságot, a jó élet feltételeinek a kialakítását, s ezen keresztül az egyenlő bánásmóddhoz való jogot is sérti, a kultúrnemzeti elv tehát így módon nem alkalmazható. A végrehajtás által kiadott értelmezés így nyilvánvalóan nem pusztán a szavakkal, hanem az említett jogállami diszfunkció mellett komoly igazolhatósági problémát is felvet. Ha egy jogállamban ilyen probléma merül fel, akkor aligha létezhet más út, mint a végrehajtás igazítása az alkotmányos és törvényi szabályozáshoz. Azaz ha a törvények uralmát komolyan vesszük, akkor abból az is következik, hogy a végrehajtás nem ronthatja meg a törvényeket.

Majtényi Balázs
tudományos főmunkatárs

¹ 1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról. 4. § (3).

² 5/2004. (III. 2.) AB határozat. Kukorelli István különvéleménye. 4.

³ <http://www.allampolgarsag.gov.hu>